

Virtual.Kiltimagh2G i) Teaghlach uasal Sasanach i Maigh Eo (1500-1800)

<https://videa.hu/videok/film-animacio/black.47.2018.hdrip.xvid.ac3.hunsub.aftershoc-5tq6KF64gm9os3nF>

Séard a bhí i gceist do dhuine agus Tiarnas aige, ná a bheith i ina bhall d'uaisle Shasana, go coitianta le naisc aige ar fud na hImpireachta. Is iad teidil an Tiarnais, in ord íslitheach: diúc, marcas, iarla, bíocunta agus barún.

Sna blianta 1800, ba Chaitlicigh iad na Gaeil dúchasacha annseo agus ba Phrotastúnaigh Rialaitheoirí Coilíneacha Shasana. Ní Naomhthacht a roinn iad. Bhí saol pribhléide ag na hUaisle, a mb'fhada iad óna gcuid tionóntaí Gaelacha, a bhí i gcónaí ar an ngannchuid - agus a mbeadh a gcuid talún acu, mar úinéirí, féin faoin dlí Gaelach.

Bhog Teaghlach Browne go Maigh Eo ó Sussex, i 1580. Rinne siad imeascadh maith le sochaí na hÉireann. Bhí an Coirnéal John Browne III (1638-1711), dlíodóir, ina Choirnéil in arm an Rí Chaitlicigh Séamas II, le linn an chogaidh (1688–1691) idir éilitheoirí Caitliceacha agus Protastúnacha ar choróin Shasana. Sholáthraigh sé caora ordanáis agus uirlisí troda óna chuid mianach iarainn gar do Chathair na Mart. Tar éis na dtreascairtí ag Eachroim agus Luimneach, i 1691, bhí ról lárnach aige i ndrúachtú Chonradh Luimnigh 1691, a chuir deireadh leis an gcogadh.

Phós an Coirnéal John Browne Maud Burke, iníon le Theobald Burke, an 3ú Bíocunta Burke de Mhaigh Eo. Ghlac an Coirnéal Browne seilbh ar eastáit ollmhóra, ar leis an gelainn Gaelaigh Uí Mháille iad, a bhí fágtha beo bocht faoi seo. Thóg sé Teach Chathair na Mart ar suíomh ceann desna gcuid caisleán scriosta. Ba de shliocht na Banríona Gráinne Ní Mháille (1530-1603) é, Theobald. Thug na Sasanaigh 'Bradach' uirthi toisc gur ghearr sí cánacha ar árthaí cheannaithe Shasanacha ina huiscí. Thógmac Browne, Peter Browne (1670-1724) Cuan Chathair na Mart. Bhí scamail dhorcha ag bailiú de réir mar a d'úsáid na Sasanaigh, a d'iontaigh in a bProtastúnaigh, an reiligiún chun an cos ar bolg a mhéadú.

Chuir **na Péindlíthe** (1695-1829), iachhall ar mhac Peter, **John IV Browne** (1709-1776), iompú ina Phrotastúnach, le nach mbeadh sé fágtha i ndíothacht, mar Chaitliceach. D'fhan a dheirfiúracha ina gCaitlicigh. Ghnóthaigh sé an máithreánach in Eaglais Chríost, Oxford, i mí Iúil 1725. Phós sé Anne Gore, deirfiúr an 1ú Iarla Arainn, sa bhliain 1727. Ceapadh Browne ina Ard-Shirriam Mhaigh Eo, i 1731. Rinneadh **an 1ú Barún Mount Eagle** de, i 1760 - agus ina dhiaidh sin, fuair se ardú le teideal **an 1ú Bíocunta Chathair na Mart** é (1768). Tugadh onóir arís dó, i 1771, nuair a rinneadh **an 1ú Iarla Altamont** de (1771). Ba thiarna talún é a d'feabhsaigh cúinsí a chuid tiontóintí - le spéis aige i mbeostoc agus i táirgeadh barr. Bhí rath ar a theaghlach sa Tiarnas Sasanach.

Bhí mac ag John IV, **Peter Browne** eile (1730-1780), a fuair teideal a athar mar **an 2ú Iarla Altamont**. Sa bhliain 1752, phós sé Elizabeth Kelly, an t-aon leanbh de Denis Kelly, Príomh-Bhreitheamh Iamáice. Mar sin ghlac Peter seilbh ar phlandálacha siúcra annsin agus ar eastáit Lisduff agus Bóthar Gairdín an Earraigh in Éirinn. [Tabhair faoi dear Bóthar Gairdín an Earraigh i mBaile Átha Cliath 3.]

Bhí an teideal cúirtéise, Biocunta Chathair na Mart, ag mac Peter, **John Denis Browne** (1756 go 1809) mar oidhre Iarla. Tugadh **John Browne, 3ú Iarla Altamont** air ina dhiaidh sin. Thóg sé baile Chluain Cearbán. Le linn a shaoil, tharla an t-Éirí Amach mí-ámharach 1798, a spreag réabhlóid na Fraince na

reibiliúnaigh chun dul in mbun ceannairce. Thóg an clampar le chéile, ámh, comhrialtas de Chaitlicigh, Preispitéirigh (de shliocht Chaitliceach, Albanach a labhraíodh tráth an Ghàidhlig) agus Protastúnaigh phrionsabálta d'Eaglais na hÉireann. Tá Preispitéirigh inniu ag foghlaim go bhfuil a dtionchar ar na Sasanaigh Londain teoranta.

Vótáil **an 3ú Iarla** i 1800, chun a chuid eastát a choinneáil saor, ar son Acht Aontas na hÉireann le Sasain. Ceapadh é, mar sin, mar **Ridire in Ord Naomh Pádraig**, sa bhliain sin, agus ceapadh é mar **an 1ú Marcas de Shligeach** fosta (bhí Marcas Mhaigh Eo ann *cheana*). Phós sé an Bhantiarna Louisa Catherine Howe, iníon leis an Aimiréil Richard Howe, an 1ú Iarla Howe. Tar éis a bpósta, tugadh an Chuntaois Altamont uirthi ar dtús agus ansin an **Banmharcus Shligigh**.

Bhí mac ag John Denis Browne, **Howe Peter** (1788-1845). Ba iníon Sophia-Charlotte, a mháthair, le Richard Howe, Céad Aimiréil na Cabhlach, a thug cead isteach dá mac do Theaghlach Ríoga Shasana. Fuair Howe Peter Browne, Bíocunta Chathair na Mart, a MA, i 1808, i Cambridge, mar Thiarna Altamont. Annsin, mar **Iarla**, rinneadh **an 2ú Marcas Shligigh** de i 1809, ar bhás a athar agus, cosúil leis, ceapadh é freisin mar **Ridire in Ord Naomh Pádraig**.

Wikipedia

Bhí Howe Peter ina fhear réiciúil, míchumseach. Sa bhliain 1810, in airde Chogadh Napoleon, d'fhuadaigh sé mairnéalaigh Chabhach Shasana, i Málta, chun 1,000 seaniarsmaí a ghoid ón nGréig, coir inphionóis le bás. Fuarthas ciontach é, gearradh fíneáil air agus chaith sé ceithre mhí sa phríosún. Le linn na trialach **do ghlac an Breitheamh le spallaíocht a mháthar** agus phós sí é - ar feadh bliain amháin. De bharr caidrimh, shaolaigh **cúirtéiseánach Francach** - Pauline 'Chérie' Pacquot - mac do Peter. Ceistíodh arbh é a athair, toisc go raibh go leor cliant aici.

Sa bhliain 1816, phós Howe **Hester Catherine**, a bhí 16 bliain d'aois - iníon le John de Burgh, an 13ú Iarla Clanricarde. Chuir sí ar bhealach a leasa é, gur shaothraigh sé fiú ar Fhuascail do Chaitlicigh. Bean chultúrtha í, **Lady Sligo (1800-1878)** a rinne pátrúnacht ar na healaíona, a chuaigh i bpáirt le monarcaí agus a bhog sna ciorcail ab'airde.

AskAboutIreland.ie

Dúirt **Daniel O'Connell** (1775-1847 - ar a dtugtar 'an Fuascailteoir' as an abhcóideacht a rinne sé féin ar son Fhuascail do Chaitlicigh ósna Péindlithe), faoi Howe Peter, i dTeach na dTeachtaí: "Ní dóigh liom, a dhuine uasail, go ndearna tiarnaí talún na hÉireann a ndualgas ariamh i leith a gcuid tionóntaí. Dá ndéanfáidís a bhfuil á dhéanamh ag an **dTiarna Sligeach** anois, ní laghdófaí an tír go comhlúadar cromtha, galrach". In aimsir Uí Chonaill, ní raibh sé faiseanta ná brabúsach an Ghaeilge a labhairt. Dúirt sé: "Is féidir liom glacadh, gan stró, le dul i laige na Gaeilge de réir a chéile". Tugadh cuireadh dó chuig dinnéar i Londain, uair amháin, a raibh rochtain éigin ag frith-Chaitlicigh air. Chuir cailín

freastail, ó Éirinn, focal ina chluais, i nGaeilge “A Dhónail Uí Chonaill, **tá nimh sa chupán**” - shábháil sí a shaol dá bharr.

Ceapadh Howe mar **Ghobharnóir ar Iamáice** (1834-37), ina dhiaidh sin, agus é de chúram aige **sclábhaithe a huascailt** - i gcoinne friotaíocht iomlán ó úinéirí na bPandálacha Sasanacha. Mheas Sligeach go raibh sclábhaithe maslach don duine: ó sciúrsáil le fuipeanna cairte, brandáil le hailte te, go sclábhaithe ban a éigniú (agus níos measa). Saoradh na sclábhaithe ar a chuid plandálacha féin. Tugadh, agus tugtar go foil, **Sligoville** ar an gcéad ‘sráidbhaile saor’ ar domhan. Faoi 1836, chuir Tionól Iamáice bac ar a chuid iarrachtaí na hIamácaigh Afracacha a fhuascailt agus chuireach iachall air **éirí as**. Do ráinig an lánúin ar ais go hÉirinn.

Bhí carachtar dea-fhoirmithe ag Lady Sligo. Chuidigh sí i dteacht go Cathair na Mart Siúracha na Trócaire, chun obair leis na boicht. Sular tháinig an gúta air, ba mhinic a chuaigh an Tiarna agus an Bantiarna Sligeach ó Chathair na Mart go dtí a dteach ríoga i London, i Sráid Mansfield. Nuair a tháinig sé chuige féin, d’fhill Hester ar ais go Londain, lán-pháirteach sa Ghalántacht.. Thug sí féin agus a fear cóisirí agus bhí siamsaíocht acu le daoine mar Dhiúc Cleveland, Marcas agus Banmharcas Lansdowne agus Iarla agus Chuntaois Rosebery. Coinnítear a cuid litreacha in Institiúid Mór Ocras na hÉireann in **Ollscoil Quinnipiac Hamden, Connecticut**.

Quinnipiac University

Mhair **George John Browne** (1820-1896), an **3^ú Marcas Shligigh**, mac Howe Peter, thar 30 bliain i ndiaidh do thriúr ban bás fháil (an chéad bhean - iníon leis an 6^ú Bíocunta Strangford, an tarna bean - iníon leis an 9^ú Iarla san hIarmhí agus an tríú bean - Isabelle Raymonde, a rugadh in Oileán na Tríonóide, an iníon ab’óige leis an mBíocunta de Peyronnet). *Cuireadh fá dear nach raibh oidhre fireann aige*. [Sna 1980idí, d’oscail an 10^ú Marcas Shligigh, Jeremy Ulick Browne, nach maireann, **Teach Chathair na Mart** agus na tailte thart air don phobal.]

ii) Maigh Eo: An Gorta mór (1845-1850)

Díreach sular tháinig an Gorta Mór, bhí **George John Browne** (1820-1896), tar éis go leor tionóntaí Caitliceacha a ‘ghlanadh’ óna eastát agus daoine Protastúnacha a chur ina n-áit. Ní mór don líon mór tionóntaí Caitliceacha a dhíshealbhaigh sé agus Tiarnaí Leamhcán agus Oranmore, in airde an Ghorta, dul ar seachrán mar ainmhithe feirme gan luach agus bás a fháil ó tart, ocras agus galar. Nó, ag maireachtáil ar an anás dóibh, cúlú go ceantair iargúlta agus iarracht a dhéanamh acra nó dhó de phortach neamhthorthúil a shaothrú. Bheadh áit ann do líon beag daoine, i dTeach na mBocht i gCathair na Mart, ina bhféadfadh leo **dul in éag go ciúin**. Adúradh, i gcaint leataoibh, in eagarthóireacht sa London Times, ar an 21/12/1854, faoin nGorta in Éirinn:

“Maidir leis na h-Éirinnigh, trioblóideach i gcónaí, tá siad imithe - is é sin, tá an barrachas imithe – is ní seachnaíonn súil ní nach bhfeiceann”.

<https://www.irishmemorial.org/learn/voices-of-an-gorta-mor/>

An Dubh do ráinig ar na prátaí ba chúis leis an ngorta, a rinne barra prátaí a ionfhabhtú ar fud na hEorpa. Annseo, rinne an polasaí ‘eacnamaíochta’ Sasanach - caipitleachas **laissez-faire** (.i. gan faic a dhéanamh chun an t-ocras a mhaolú) cúrsaí ní ba mheasa. Níor tugadh ach heicteár talún do thionóntaí le barr prátaí a fhás, mar chúiteamh le haghaidh saothair. Bhí **tiarnaí talaimh neamhchónaitheacha** go minic i Sasain - i bhfad ósna daoine a bhí ag fáil bháis.

Bhí na ceantair ba mheasa a raibh tionchar orthu san Iarthar agus sa Deisceart: na ceantair a raibh an Ghaeilge beo iontu. Tugtar an Drochshaol ar an tréimhse seo ‘nár dteangain. Do b’ é i 1847, a dtugtar ‘47 Dubh ’ air, do ráinig an t-uafás ba mhó. Fuair timpeall 1 mhilliún duine bás ar an iomlán - theith níos mó ná 2 mhilliún ón tír. Deirtear nárbh fhiú na daoine go léir a chomhaireamh.

Phytophthora infestans

Allotment Garden

Bheadh boladh dofhulaingthe ó phráta atá ionfhabhtaithe leis an nDubh

Le linn 1845-52, rinneadh Campa Báis den tír uilig, nuair a rinneadh fásach folamh di, le h-ocras agus galar. Níor theastaigh ón lucht cinsil ach daonra laghdaithe a fheiceáil – oiriúnach do chleachtas talmhaíochta nua.

Tá cuntas uathbhásach ann ar na mílte tionóntaí díshealbhaithe ag an Tiarna Sligo, timpeall ar Chluain Cearbán, a chuir iallach orthu 16 míle a shiúil le béile beag a fháil. Fuair a lán daoine bás ag iarraidh teacht abhaile. D’fhéadfadh an Marcas síneadh amach, áfach, nuair a chonaic sé brabús. Ar a eastát 114,881-acra, chaith sé £50,000 chun an fhulaingt a mhaolú (agus an cur amach a choimeád suas) agus fuair sé níos mó ar iasacht. Scríobh sé go Londain chun cabhair a fháil. In 1854, tairgíodh ballríocht in ‘Ord Naomh Pádraig’ dó, a bhí ag a athair agus a sheanathair. D’fhreagair an fear gallda: "Níl aon dúil agam san onóir." [Tugann na Críostaithe uile annseo onóir do Naomh Pádraig – mar bhí cónaí air annseo roimh Reifirméisean Anraí VIII.]

Sa bhliain 1847, **an bhliain ba mheasa den Ghorta Mhór**, thug 4,000 ártach bia as Éirinn go Bristol, Glaschú, Learpholl agus London. Sa chéad naoi mí de 1847, sheol 75 long ó Thrá Lí go Learpholl (an chuid is mó díobhtha ag iompar gráin) agus sheol 6 ártach ó Chill Rois go Glaschú, ag iompar 6,624 bairille coirce san iomlán. Sheoladh earraí bídh ó chalafoirt i codanna den tír a mba mhó a raibh gorta orthu - trí Bhéal an Átha, Béal Átha Seanaidh, Beanntraí, an Daingean, Cill Dalla, Cill Rois, Luimneach, Sligeach, Trá Lí, Cathair na Mart agus áiteanna eile Onnmhairíodh arbhar agus prátaí le linn na bliana sin. Cinnte ba chuma leo.

iii) Maigh Eo: An Chléir, d'éis an Ghorta mhóir (1827-1932)

A) Rugadh **Catherine McAuley** i mBaile Átha Cliath, i 1778. I 1824 d'úsáid sí a hoidhreacht ó lánúin Éireannaigh a raibh sí ag freastal uirthi, le fiche bliain, chun **Teach na Trócaire** a thógáil, le go gcuirfeadh sí féin agus mná tuata eile foscadh ar fáil do mhnáibh gan dídean, go ndeinfeadh siad teagmháil le daoine breoite agus ag fáil bháis agus go dtabharfadh siad oideachas do chailíní bhochta.

Osclaíodh an Teach, i mBaile Átha Cliath, i 1827. Leis na hiarrachtaí seo a dhaingniú, ní b'fhearr. bhunaigh Catherine agus a comhoibrithe pobal reiligiúnach nua. Sa bhliain 1831, dhein sí féin agus beirt eile gealltanais mar **Shiúracha na Trócaire**.

[_... sistersofmercy.ie](http://sistersofmercy.ie)

Bhí baint mhór ag **Lady Sligo** (1800-1878), bean uasal áitiúil, le **Siúracha na Trócaire** a thabhairt go Cathair na Mart. Bunaíodh Baile an Róba as Cathair na Mart i 1851. Chruthaigh deirfiúracha ó chlochair Chathair na Mart agus Baile an Róba pobal nua in 2008, in Árd Bhríde, Caisleán an Bharraigh, Maigh Eo.

Roimh a bás i 1841, bhunaigh Catherine clochair agus oibreacha trócaire ar fud na hÉireann agus Sasana. D'iarr an Fíor-Urramach Dean Burke, an S.P. i gCathair na Mart, ar Siúracha teach a bhunú i gCathair na Mart ach chuir a bás i 1841 an bunús ar athló. Fuair sé a mhian i 1842, nuair a tháinig triúr Siúracha ó theach Naomh Leo i gCeatharlach, chun an chéad Phobal Trócaire a bhunú i gCathair na Mart. B'í **Máthair Francis Warde** duine desna mná seo - a bhunaigh níos mó pobail reiligiúnacha i SAM ná bean ar bith eile.

Rinne na Siúracha riaradh ar riachtanais íospartach an Ghorta. Bhí Maigh Eo ar cheann desa na ceantair a buaileadh ba mhó. Bhí sé i gceist go bhfillfeadh **an tSiúr Xavier Peppard** ar ais go Ceatharlach ach tholg sí an **Fiabhras Gorta**. Fuair sí, ag aois 19, bás, i dteannta le roinnt Siúracha eile. In ainneoin go

leor trialacha, áfach, tháinig méadú ar líon na Siúracha, de réir mar a bhí cailíní óga ag dréim lena stíl maireachtála grámhaire.

Chuir an tiarna talún áitiúil, **George John Browne**, an 3^ú Marcas Shligigh, tús le margadh ag deireadh na 1800í, a d'fhás mar sráidbhaile **Coillte Magh** ina dhiaidh sin.

B) B'é an ócáid a raibh an tionchar a ba mhó aige ar an Sráidbhaile ná ceapadh **an Ath. Denis O'Hara** mar Shagart Pharóiste i 1887. Tar éis a oirnithe i 1873, chaith sé tamall sa Pharóiste agus bhí a fhios chruinn aige faoi na dálaí mídhonna a bhí ag goilliúint ar daoine bochta ann. Roghnaigh Sagairt Paróiste na Deoise é mar an chéad Easpag eile ar Bhaile Átha an Rí ach, agus an t-ádh ag Coillte Magh, dhiúltaigh an Vatacáin an roghnú. Ní raibh meas ag 'chuile dhuine ar a chuid iarrachtaí ar son tionóntaí faoi chois.

Taobh istigh de dhá bhliain, thóg an tAthair O'Hara (1888-1922) eaglais mhór nua – atá fós in úsáid - in áit an tsean-séipéal adhmaid. Agus é ag tógáil sé scoil náisiúnta nua, d'eagraigh sé imeachtaí rathúla le h-airgead a bhailiú. I 1897, thug sé cuireadh do **Shiúracha Ord St Louis teacht go Coillte Magh**. Le cabhair uathu, bunaíodh scoileanna chun treoir a sholáthar i mbainistíocht tí, i bhfuáil, cearpantóireacht agus gairneoireacht - chun féindóthain a chothú. Le linn na 1900í, bhain Meánscoil Chlochar Naomh Louis, Coillte Magh, clú agus cáil amach as a caighdeán oideachais, lena n-áirítear a ardchaighdeán i múineadh na Gaeilge.

Ceapadh mar an tAthair O'Hara mar bhall de Bhord na gCeantar Cúng (a bunaíodh i 1891) agus mar sin d'fhéadfadh tionchar a bheith aige ar fheabhsú dhálaí mhaireachtála agus ar mhodhanna feirmeoireachta. Inniu, tá le feiceáil sa bhaile, don chuid is mó, torthaí a chuid oibre crua – torthaí na tionscnaíochta agus na h-íomháníochta tháirgí a léirigh sé. Bhí sé freagrach as bóithre ciorclacha cuimsitheacha an bhaile, córais séarachais agus gáis, Halla an Bhaile, Ospidéal an Iostáin agus '**Páirc an Phobail**'.

Ní raibh cúthail ar an Athair O'Hara impigh ar son na mbocht – agus chun é seo a dhéanamh scríobh sé chuig nuachtáin áitiúla agus eachtrannacha. Mhúscaíl sé spéis nach beag in ainriocht na háite. Chosain sé tionóntaí áitiúla i gcoinne aintiarnas tiarna talún éilitheach eile, an tUasal Ormsby, ar thug an Bhanríon Eilís 1 a eastát dá chlainn, sa 6^ú aois déag. Thacaigh **an Sagart** go láidir le **Conradh na Talún**, a bunaíodh i 1878, a d'oibrigh chun úinéireacht talún ní ba cothroime a thabhairt isteach.

C) Bá choir Agnes Morrogh Bernard (1842–1932) a lua freisin, a mhair i rith na tréimhse seo agus a rugadh i Cheltenham, Gloucestershire. Sa bhliain 1849, fágadh eastát i gContae Chiarraí le huacht ag a tuismitheoirí. Bhog an teaghlach go Teach Shehree, ar a n-eastát nua. I 1854, chuaigh sí ar scoil i gClochar Laurel Hill, i Luimneach. Ní ba dhéanaí, chuaigh sí go Páras, lena cuid oideachais a chríochnú, ag Couvent des Dames Anglaises, áit ar roghnaigh sí saol reiligiúnach. Rinneadh nóibhíseach di i gClochar Siúracha Reiligiúnacha na Carthanachta, i mBaile Átha Cliath, nuair a bhí sí 21 bliana d'aois. Thóg sí an t-ainm **Siúr Mary Joseph Arsenius**.

Mar bhean rialta, bhunaigh sí clochair, scoileanna agus muileann olla i mBéal Easa, in aice le Coillte Mach. D'iarr sí comhairle fá choine na monarchan ó Mháisiún Phrotastúnach, ó Chontae Thír Eoghain (atá anois mar chuid de Thuaisceart Éireann). Chuir sé iontas air, iarratas mar seo a fháil ó mhnaoi rialta. Bhí sé ní ba mhó ná sásta dul i gcabhair uirthi. B'ar phluideanna Foxford a raibh an tóir ba mhó orthu, ar fud na hÉireann, le blianta fada.

Oral Traditions

On a personal note, a house on Dublin's **Morehapton Road** – belonging to my cousin – had formerly been used by Mr Andrew Woods, as a headquarters for Liam Mellows and other Irish Republican Army men, such as Noel Lemass. Stress brought about Andrew's early death in 1929. Members of the Government attended at his graveside, with people of many creeds and of all shades of political opinion - Protestants, Quakers, Jews, Free Staters, Republicans and Indians – some come over from London. [Mahatma **Gandhi** (1869-1948) had said he took inspiration, from the Irish struggle, to advance the cause of freedom in India.]

A letter of appreciation and friendship came from Mother Arsenius, founder of the Foxford Industries. In it, she promised to have his name put in her chapel for community prayers.

Ar nóta pearsanta, bhí teach ar Bhóthar Bhaile Átha Cliath Morehapton - ar le mo chol ceathrar é - in úsáid roimhe seo ag an Uasal Andrew Woods, mar cheanncheathrú do Liam Mellows agus d'fhir eile Arm Poblachtach na hÉireann, mar Noel Lemass. Fuair Strus bás luath Andrew i 1929. D'fhreastail baill den Rialtas ar thaobh a uaighe, le daoine a raibh go leor creidimh acu agus a raibh tuairimí polaitiúla acu ar fad - Protastúnaigh, Quakers, Giúdaigh, Free Staters, Poblachtánaigh agus Indiaigh - tagann cuid acu as Londain. Dúirt [Mahatma Gandhi (1869-1948) gur ghlac sé inspioráid, ó streachailt na hÉireann, cúis na saoirse san India a chur chun cinn.] Tháinig litir bhuíochais agus chairdeas ón Máthair Arsenius, bunaitheoir an Foxford Industries. Istigh ann, gheall sí go gcuirfí a ainm ina séipéal le haghaidh paidreacha pobail.

Michael Collins played a central rôle in freeing Ireland from occupation. As Director of Intelligence of the IRA, he crippled the English intelligence system, and set up an effective Irish network. Despite unrelenting efforts, the English were unable to capture Collins. The 'Big Fellow' became an idolized and nigh on legendary figure. In 1920, a serving girl was returning to my cousin's house in **Morehampton Road**, by bicycle. Michael Collins was there, at a meeting of his agents, arranged by **Mary Woods** (Andrew's wife, a leading rebel). The serving girl said to Mary that she had seen Army units closing in from different directions. There was no way out for Michael. Ever inventive, Mary asked the girl for her clothes and scarf. She dressed Michael up in female clothing, hiding his face with the scarf. Bent over, so misfitting garments would not catch the eye, he left the house as the Army units drew closer. The person leaving by bicycle looked enough like the one seen coming.

Bhí ról lárnach ag Michael Collins maidir le hÉirinn a shaoradh ó shlí bheatha. Mar Stiúrthóir Faisnéise an IRA, chuaigh sé i gcion ar chóras faisnéise Shasana, agus bhunaigh sé líonra éifeachtach Éireannach. In ainneoin iarrachtaí gan staonadh, ní raibh na Sasanaigh in ann Collins a ghabháil. Tháinig an 'Big Fellow' chun bheith ina idolized agus nigh ar figiúr legendary. I 1920, bhí cailín ar seirbhís ag fillleadh ar theach mo chol ceathrar ar Bhóthar Morehampton, ar rothar. Bhí Michael Collins ann, ag cruinniú dá ghníomhairí, a d'eagraigh Mary Woods (bean Andrew, reibiliúnach mór le rá). Dúirt an cailín freastail le Máire go bhfaca sí aonaid Airm ag dúnadh isteach i dtreonna difriúla. Ní raibh aon bhealach amach do Mhícheál. Riamh airgtheach, d'iarr Máire ar an gcailín a cuid éadaí agus scairf. Ghléas sí Michael suas in éadaí bainneann, ag dul i bhfolach lena aghaidh leis an scairf. Bent os a chionn, ionas nach mbeadh baill éadaigh misfitting a ghabháil, d'fhág sé an teach mar aonaid an Airm a tharraingt níos gaire. D'fhéach an duine a d'fhág ar rothar go leor cosúil leis an gceann a chonacthas ag teacht.